

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 2 4 1 5 1 1 1 1

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

Izpitsna pola 1

Obča zgodovina

Petek, 7. junij 2024 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalinivo pero ali kemični svinčnik.
Izpitsni poli je priložena barvna priloga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitsna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogu je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalinim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 3 prazne.

Barvna priloga ima 4 strani (17–20).

3/20

Prazna stran

OBRNITE LIST.

Etnične, družbene in gospodarske spremembe

1. V zgodnjem srednjem veku se je razvil nov družbenoekonomski sistem, imenovan fevdalizem. Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.
 - A Zemljiško gospodstvo je bilo razdeljeno na dominikalno, pridvorno in srenjsko zemljo.
 - B Alod je bil podeljen vazalom v zasebno last kot nagrada za služenje vladarju.
 - C Fevd je obsegal toliko zemlje, kolikor je je podložna družina potrebovala za preživetje.
 - D Vazal je moral v zameno za fevd svojemu seniorju zagotoviti vojaško pomoč.
 - E Rustikalna zemlja je bila razdeljena na podložne kmetije (hube).
 - F Desetina je bila dajatev, ki so jo podložniki plačevali zemljiškemu gospodu.

(3 točke)

2. Zemlja je bila v srednjem veku prevladujoči vir preživetja.
 - 2.1. Navedite obveznosti podložnika do zemljiškega gospoda za zakup hubne posesti.
 - 2.2. Pojasnite, zakaj so bila zemljiška gospodstva avtarkične enote.

(2 točki)

3. Rast prebivalstva je povzročila potrebo po novih naselitvenih in obdelovalnih površinah.

V 12. stoletju začeto naseljevanje nemškega prebivalstva na tujih, predvsem slovanskih področjih, se je nadaljevalo skozi tri stoletja. [...] Sledila je kolonizacija Šlezije; do leta 1350 je nastalo tu blizu 1500 novih naselbin, v katerih je živilo približno 150.000 do 180.000 priseljencev iz raznih pokrajin stare Nemčije. Šele proti koncu 14. stoletja so ustavili naseljevanje na novih ozemljih, ker je ogrožalo koristi zemljiških gospodov stare Nemčije.

(Vir: Kulišer, J., 1959: Splošna gospodarska zgodovina srednjega in novega veka 1, str. 170–171. DZS. Ljubljana)

- 3.1. Navedite dva načina pridobivanja novih obdelovalnih površin.

- 3.2. O kateri vrsti kolonizacije govori besedilo?

- 3.3. Pojasnite eno od posledic te vrste kolonizacije za domače prebivalstvo.

(3 točke)

4. V srednjeveških mestih so se obrtniki za zaščito svojih interesov povezovali v cehe.

Vajeniška doba naj bi trajala do tri leta, vendar so znani primeri do pet ali celo 12 let vajeništva od nastopa; nastop pri mojstru so si mnogi vajenci morali plačati; pomočniki so nato redno prispevali v cehovsko blagajno, po mojstrskem izpitu pa so izdatno pogostili vse mojstre, mesarski pomočniki so pred izpitom morali kar tri leta potovati naokoli in nabirati izkušnje, drugi dve leti; sam izpit je potekal pred cehovskim mojstrom, ki za napake ni poznal milosti.

(Vir: Potočnik, D., Hozjan, A., 2000: Zgodovina 2, str. 53. DZS. Ljubljana)

- 4.1. Katera dva pogoja so morali izpolnjevati pomočniki za sprejem med cehovske mojstre?

- 4.2. Navedite dve pozitivni lastnosti ceha.

- 4.3. Pojasnite, zakaj so v pozнем srednjem veku cehi začeli zavirati gospodarski razvoj.

(3 točke)

5. V 15. stoletju sta se na Apeninskem polotoku razmahnila humanizem in renesansa.

- 5.1. Zakaj sta se humanizem in renesansa najprej uveljavila ravno na Apeninskem polotoku?

- 5.2. Pojasnite, kako se je humanistični pogled na človeka razlikoval od sholastičnega.

(2 točki)

6. V času humanizma in renesanse sta velik razcvet doživelji umetnost in znanost.

Povežite imena umetnikov in izumiteljev z njihovimi deli tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezeno črko iz desnega stolpca.

- Michelangelo Buonarotti
- Leonardo da Vinci
- Sandro Botticelli
- Andreas Vesalius
- Nikolaj Kopernik
- Galileo Galilei

- A Rojstvo Venere
- B vitruvijski človek
- C heliocentrični sistem
- D izum daljnogleda in teleskopa
- E O zgradbi človeškega telesa
- F kip Davida

(3 točke)

7. V 15. stoletju so Evropejci začeli iskati nove trgovske poti in raziskovati nove dežele. Pri reševanju si pomagajte s sliko 4 v barvni prilogi ter s slikama 1 in 2.

Slika 1

(Vir: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/ae/Adler_Planetarium_M20_Ga_Opac.jpg.
Pridobljeno: 20. 10. 2022.)

Slika 2

(Vir: <https://pxhere.com/tr/photo/1233528>.
Pridobljeno: 20. 10. 2022.)

- 7.1. Po katerih dveh trgovskih poteh so trgovali pred odkritjem novega sveta?

- 7.2. Navedite tri tehnične novosti v pomorstvu, ki so omogočile lažje odkrivanje novega sveta.

- 7.3. Pojasnite, kako je turška zasedba Bizanca vplivala na geografska odkritja.

(3 točke)

8. Španija in Portugalska sta bili med prvimi kolonialnimi silami. Pri reševanju si pomagajte z besediloma in s sliko 5 v barvni prilogi.

Na krovu ene izmed ladij Ferdinanda Magellana je mladi italijanski popotnik Antonio Pigafetta pisal dnevnik. Pigafetta poroča, da posadka tri mesece ni imela sveže vode: »Jedli smo prepečenec, ki to sploh ni bil več, bil je le še prah prepečenca, prepojen z urinom podgan in poln črvov. Pili smo rumeno slabo vodo. Lotili smo se celo govejih kož, ki so bile za pokrivanje velikega jadra. Često nismo jedli drugega kot iveri desk. Podgane so prodajali za ceno poldrugega dukata in še po tej ceni jih često nisi mogel kupiti.«

(Vir: Mlacović, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 123–124. DZS. Ljubljana)

24. decembra leta 1524 je v indijskem mestu Kochi (Cochin) umrl pomorščak, raziskovalec in admiral Vasco da Gama. [...] Med svojo prvo pomorsko odpravo (1497–1499) je objadral Rt dobrega upanja in postal prvi, ki je Evropo povezal z Azijo po pomorski poti preko Atlantskega v Indijski ocean. Odkril je pomembno trgovsko pot v Indijo in s tem razbil dotedanji arabski monopol nad trgovino z začimbami.

(Vir: <https://zgodovinanadlani.si/1525-umre-vasco-de-gama/>. Pridobljeno: 18. 10. 2022.)

Obkrožite črko pred izbrano državo.

A ŠPANIJA

B PORTUGALSKA

V obliki krajšega razmišljanja navedite dva pomorščaka, ki sta bila v službi izbrane države, pojasnite, s katerimi težavami so se na svojih potovanjih srečevali pomorščaki, navedite dva dejavnika, ki sta državi omogočila, da je postala kolonialna sila, in napišite, katero interesno območje je po sporazumu iz Tordesillas pripadlo državi. Pojasnite tudi jezikovno posledico, ki je še danes razširjena na območju, ki ga je kolonizirala država.

(5 točk)

9. Raziskovalcem novega sveta so sledili konkvistadorji, ki so začeli na novo osvojena ozemlja spreminjati v kolonije.

Konji so poteptali vsakogar, ki jim je prišel pod kopita. Vojaki so udrihali z obema rokama na vse strani, kakor da bi imeli na njih krila mlinov na veter. Pijanost boja jih je vse bolj prevzemala. 'Kar ne boste mogli opraviti z rokami, storite z zobmi!' je Pizarro [...] zabičeval svojim ljudem. [...] Odslej bo teklo zlato v Španijo, in sicer skozi njegove lepljive roke.

(Vir: Ebersbach, V., 1987: Francisco Pizarro, str. 264. Založba Obzorja. Maribor)

- 9.1. Opišite ravnanje konkvistadorjev pri osvajanju novih ozemelj.

- 9.2. Pojasnite dve demografski posledici po osvajalnih pohodih konkvistadorjev.

(2 točki)

10. Zaradi pomanjkanje delovne sile v novem svetu se je med Afriko in Ameriko razvila trgovina s sužnji.

Bartolomé de Las Casas je bil španski teolog, zgodovinar, filozof in prvi odposlanec duhovnik v Ameriko. [...] Da bi zaščitil ameriške staroselce, je predlagal uvoz temnopoltih sužnjev iz Afrike, saj so bili za delo na plantažah in v rudnikih vzdržljivejši in odpornejši od staroselcev. Ta svoj predlog je kasneje obžaloval, ker je uvidel, da je zasužnjenje temnopoltih Afričanov enako nepravično.

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str.119. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 10.1. Zakaj je na poti iz Afrike v Ameriko umrlo veliko sužnjev?

- 10.2. Pojasnite, zakaj so afriški sužnji nadomestili domačo delovno silo.

(2 točki)

11. V 16. stoletju se je začelo reformacijsko gibanje. Leta 1517 je Martin Luther v 95 tezah med drugim zapisal:

Motijo se tisti prodajalci odpustkov, ki pravijo, da papežev odpustek reši človeka sleherne kazni in ga zveliča.

(Vir: Dolinar, F., 1991: 2000 let krščanstva, str. 433. Mihelač. Ljubljana)

- 11.1. Navedite dve Luthrovi zahtevi za reformo Cerkve.

- 11.2. Pojasnite, kaj je določal augsburški verski mir iz leta 1555.

(2 točki)

12. V Angliji je v 16. stoletju na pobudo kralja Henrika VIII. nastala Anglikanska cerkev.

Angleški parlament je leta 1534 razglasil, da je kralj vrhovni poglavnik nove anglikanske vere. Škofje so se morali odpovedati zvestobi rimskemu papežu, samostani so bili ukinjeni, cerkveno premoženje pa razprodano v korist kraljeve blagajne.

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str.128. Mladinska knjiga. Ljubljana)

- 12.1. Zakaj se je Henrik VIII. želel ločiti od Katoliške cerkve?

- 12.2. Pojasnite tri značilnosti Anglikanske cerkve.

(2 točki)

Vzpon meščanstva in uveljavitev parlamentarizma

13. Charles de Montesquieu je bil eden od najpomembnejših predstavnikov francoskega razsvetljenstva.

Ni svobode, če sodna oblast ni ločena od zakonodaje in izvršilne. Če je povezana z zakonodajno, postane oblast nad življenjem in svobodo državljanov samovoljna, ker je sodnik hkrati zakonodajalec. Če je združena z izvršilno oblastjo, dobi sodnik moč zatiralca.

(Vir: Kronika človeštva, str. 566. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1997)

Zakaj je Montesquieu zagovarjal ideo o delitvi oblasti?

(1 točka)

14. V Severni Ameriki so bile prisotne tri kolonialne sile: Francija, Anglija in Španija. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 v barvni prilogi.

14.1. Navedite tri mesta v Severni Ameriki, ki so jih na novo ustanovili Angleži.

14.2. Opisite politično-ekonomski položaj angleških kolonij v Severni Ameriki.

(2 točki)

15. Temelji za oblikovanje Združenih držav Amerike so bili postavljeni 4. julija 1776 s sprejetjem Deklaracije o neodvisnosti.

Deklaracija o neodvisnosti (Soglasna deklaracija trinajstih združenih držav Amerike), 1776:
Sodimo, da se le-te resnice same po sebi razumejo: da so vsi ljudje ustvarjeni enako, da jim je njihov Stvarnik podaril nekatere neodpravljive pravice, med temi zlasti pravico do življenja, svobode in iskanja sreče. [...] Da ima vsako ljudstvo, če kakršnakoli oblika vladavine postane škodljiva za uresničenje teh ciljev, pravico spremeniti ali odpraviti tako vladavino in ustanoviti novo.

(Vir: Cvirk, J., Studen, A., 2012: Zgodovina 3, str. 14. DZS. Ljubljana)

15.1. Navedite enega avtorja Deklaracije o neodvisnosti.

15.2. Pojasnite, na katerih razsvetljenskih načelih je temeljila Deklaracija o neodvisnosti.

(2 točki)

16. V času francoske revolucije se je večkrat zamenjala državna ureditev.

Ko je buržoazija prišla na oblast, je odpravila cehe, za temelj davčnega sistema je določila zemljški davek. [...] Odpravili so vse notranje carine. Pripravljeni so enoten merski sistem, ki naj bi zamenjal neskončno število krajevnih mer. [...] Ker je absolutna monarhija izpraznila državno blagajno, je bilo treba poiskati nove vire dohodkov. Buržoazija je zaplenila posestva duhovščine in jih dala naprodaj. Izdelali so denarne obveznice. [...] Z njimi so nadomestili kovani denar.

(Vir: Jefimov, A. V., 1949: Zgodovina novega veka 1789–1870, str. 35–36. DZS. Ljubljana)

Ko je ljudska vstaja dosegla izključitev žirondinskih poslancev, je nastopilo zadnje razdobje revolucije. Šele sedaj je zakonodajni organ dokončno odpravil vse fevdalne dajatve brez odkupa in tako ugodil tisti zahtevi kmetov, za katero so se štiri leta borili z visoko buržoazijo, ki je ščitila fevdalno lastnino, ker se je bala za svojo lastnino. Dalje je zakonodajni organ uvedel maksimalne cene v zaščito siromašnih slojev, ki so trpeli zaradi draginje.

(Vir: Kermauner, D., 1939: Socialna vsebina francoske revolucije. str. 282. Slovenska knjižna zadruga. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbrano državno ureditvijo.

A USTAVNA MONARHIJA

B REPUBLIKA

- 16.1. Kdaj je bila razglašena ta državna ureditev?

- 16.2. Kakšna je bila vloga kralja Ludvika XVI. v tej ureditvi?

- 16.3. Navedite ime političnega organa, ki je imel zakonodajno oblast.

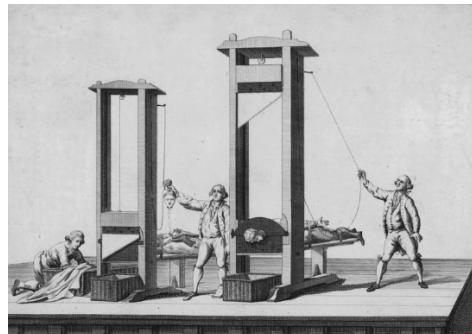
- 16.4. Pojasnite dve gospodarski reformi, ki so ju sprejeli v času te državne ureditve.

(4 točke)

17. Leta 1793 je bila v Franciji uvedena jakobinska diktatura.

S katero napravo so jakobinci množično obglavljali svoje nasprotnike?

Slika 3

(Vir: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:...._Mus%C3%A9e_de_la_R%C3%A9volution_fran%C3%A7aise.jpg. Pridobljeno: 17. 10. 2022.)

18. Po prevzemu oblasti je Napoleon Bonaparte podpisal konkordat.

Besedilo konkordata je bilo kratko, obsegalo je le 14 členov. Najpomembnejše točke so bile naslednje: izpovedovanje vere je v določenih mejah svobodno; škofije se ujemajo z upravno razdelitvijo v državi; [...] prvi konzul (Napoleon) ima pravico imenovati nove škofe; Cerkev se odpove vsemu nacionaliziranemu imetju; škofje morajo priseči zvestobo državi.

(Vir: Benedik, M., 1989: Papeži od Petra do Janeza Pavla II., str. 248–249. Mohorjeva družba. Celje)

- 18.1. Navedite tri spremembe, ki jih je prinesel konkordat za katoliško Cerkev.

- 18.2. Pojasnite, s kakšnim namenom je Napoleon sklenil konkordat s papežem.

(2 točki)

19. V času Napoleona se je Francija zapletla v številne vojne. Pri reševanju si pomagajte s sliko 7 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A V bitki pri Austerlitzu je Napoleon premagal prusko vojsko.
- B Britanski admiral Horatio Nelson je v bitki pri Trafalgarju porazil Napoleona.
- C Švedska, Prusija, Avstrijsko cesarstvo in Rusija so se povezali v koalicijo proti Napoleonu.
- D Po porazu v bitki pri Leipzigu je bil Napoleon izgnan na otok Sveti Helene.
- E Napoleon je bil dokončno poražen v bitki pri Waterlooju.
- F Napoleona je na francoskem prestolu nasledil kralj Ludvik XVI.

(3 točke)

20. Leta 1809 je Napoleon ustanovil Ilirske province. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

20.1. Pojasnite dva vzroka za ustanovitev Ilirskih provinc.

20.2. Katere slovenske dežele so bile vključene v Ilirske province?

(2 točki)

21. Na Dunajskem kongresu so se vladarji evropskih držav sporazumeli o novi politični ureditvi Evrope.

Povežite pojme z njihovimi opisi tako, da na črto pred pojmi v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Ljubljana	A kongres Svetе alianse leta 1815
_____ legitimnost	B kongres Svetе alianse leta 1821
_____ ravnotežje moči	C zagotovilo trajnega miru v Evropi
_____ četverna zveza	D vrnil tev nekaterih starih vladarskih dinastij
_____ Dunaj	E obnovitev starega reda
_____ restavracija	F Prusija, Avstrijsko cesarstvo, Rusija, Velika Britanija

(3 točke)

22. Po dunajskem kongresu je v Avstrijskem cesarstvu nastopil Metternichov absolutizem.

Friedrich Gentz, Metternichov tajnik, je takole pisal leta 1819 Adamu Müllerju: Ostane pri mojem načelu: »Da se prepreči zloraba tiska ... naj se /.../ ne tiska prav nič. Punktum.« To načelo kot pravilo, s skrajno redkimi izjemami, ki naj bi o njih odločalo sodišče priznanih avtoritet, bi nas v najkrajšem možnem času pripeljalo nazaj k bogu in resnici.

(Vir: Hobsbawm, E., 2010: Čas revolucije: Evropa 1789–1848, str. 274–275. Sophia. Ljubljana)

Pojasnite dve značilnosti Metternichovega absolutizma.

(1 točka)

23. Na politični razvoj evropskih držav v 19. stoletju so pomembno vplivale tri ideologije.

Liberalci niso Sovražili religije: gnala jih je zgolj skrb za ohranitev svobode vesti in neodvisnosti države /.../ nasprotovanje je bilo premišljeno in se je oprlo na trditev o naravnih nezdružljivosti med sodobno družbo in katolicizmom. /.../ usklajevanja med razumom in protestantizmom so se namreč zdela mogoča, saj so se nekateri izrazi tega včasih odmaknili od tradicionalnih formulacij dogme in se spravili z liberalizmom.

(Vir: Cvirk, J., Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 37. DZS. Ljubljana)

- 23.1. Katero ideologijo opisuje besedilo?

- 23.2. Pojasnite, kakšen odnos med državo in posameznikom je zagovarjala ta ideologija.

(2 točki)

24. Na Balkanu so se v začetku 19. stoletja razmahnila nacionalna gibanja.

Povežite upora z ustreznimi pojmi tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezeno črko iz desnega stolpca.

____ Kapodistrias	
____ autonomija	A grški upor
____ Karađorđe	B srbski upor
____ neodvisnost	

(2 točki)

25. Na črto pred navedenim dogodkom vpišite ustrezeno letnico: 1498, 1545, 1648, 1773, 1789, 1804.

____ bostonška čajanka
____ napad na Bastiljo
____ konec tridesetletne vojne
____ Vasco da Gama pristane v Indiji
____ sklic koncila v Tridentu
____ Napoleon Bonaparte postane cesar

(3 točke)

15/20

Prazna stran

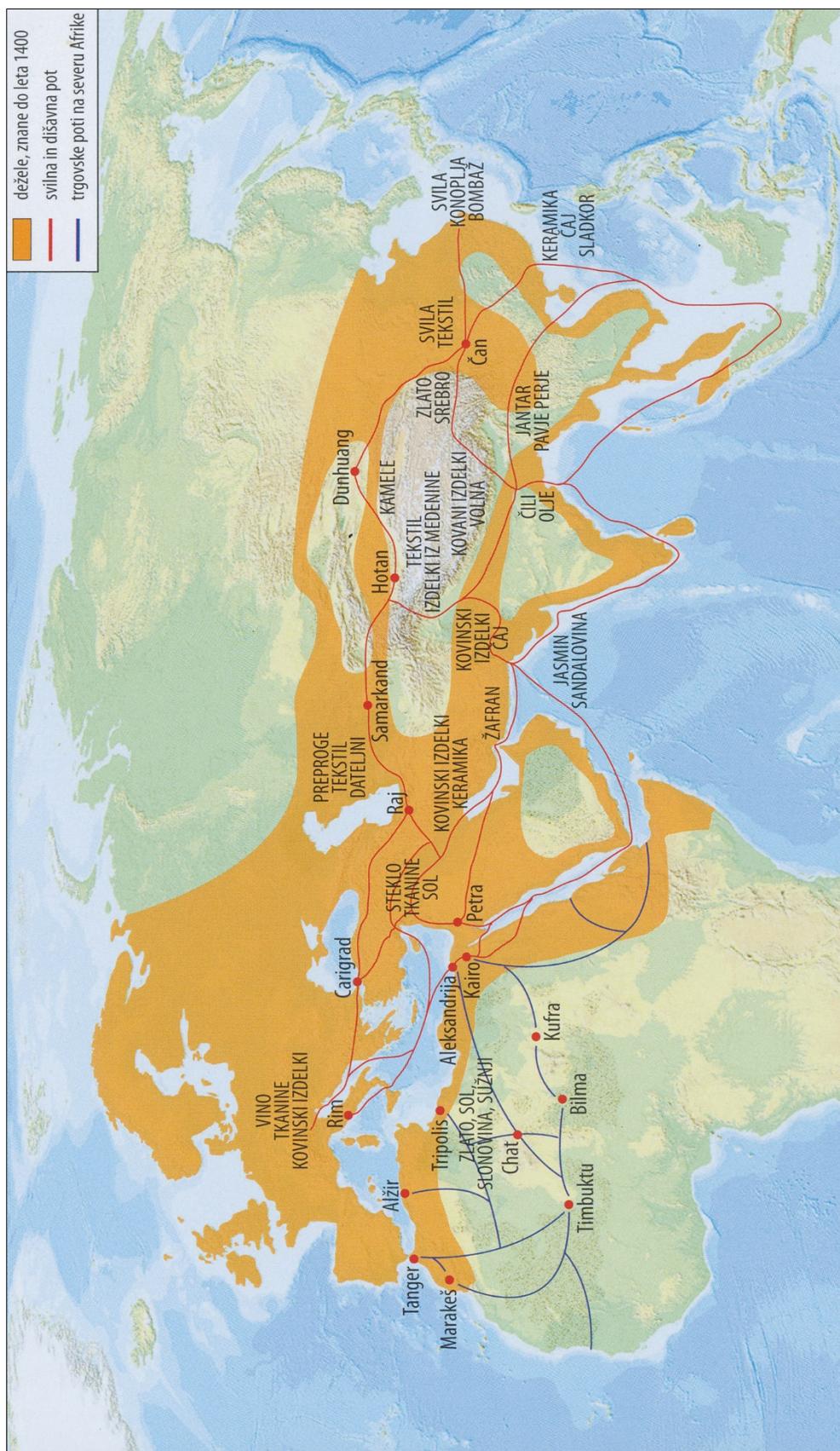

Prazna stran

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

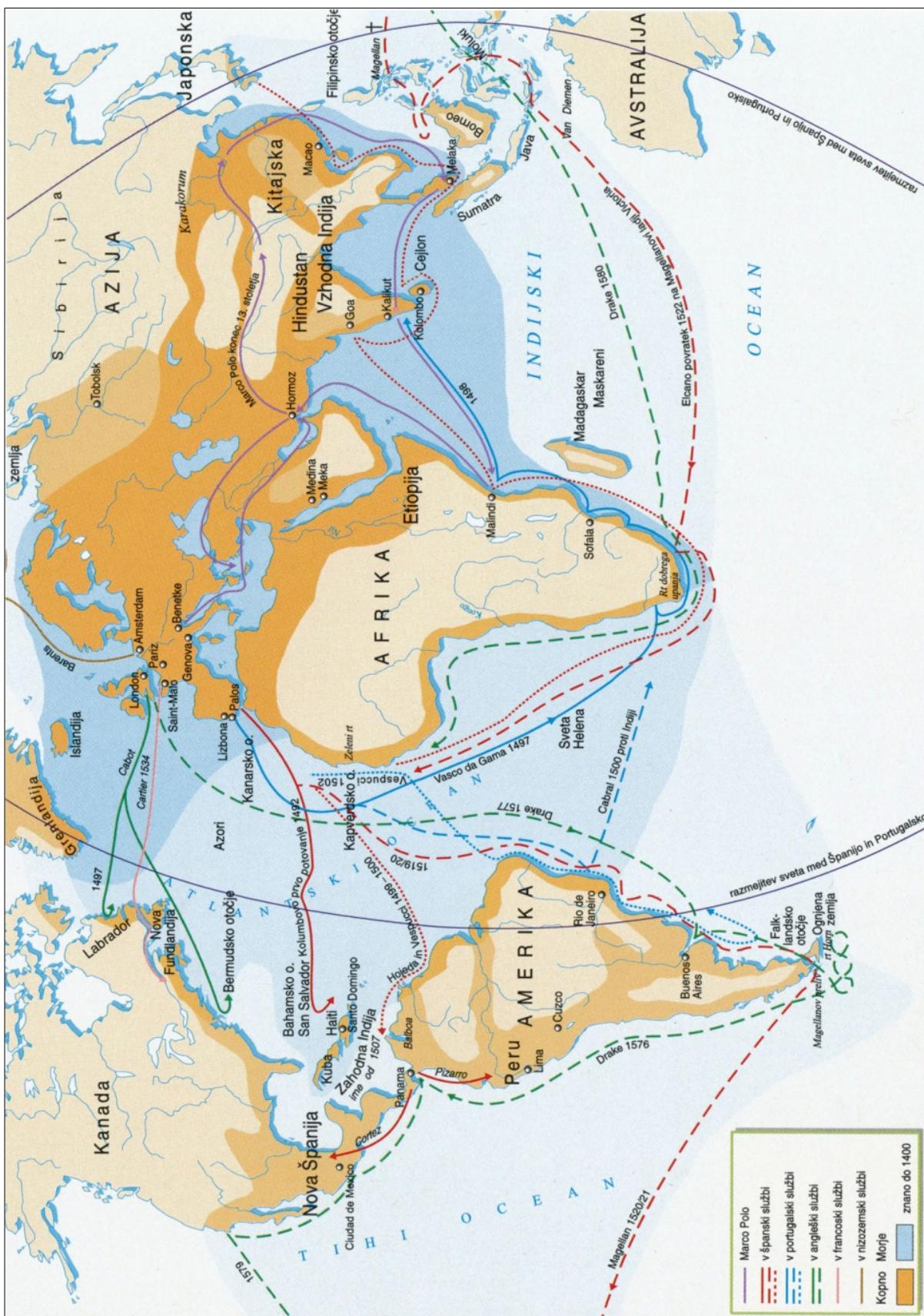

Barvna priloga (k Izpitni poli 1)

Slika 4: Evropejcem znan svet do 15. stoletja in trgovske poti do Evrope

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 111. Mladinska knjiga. Ljubljana)

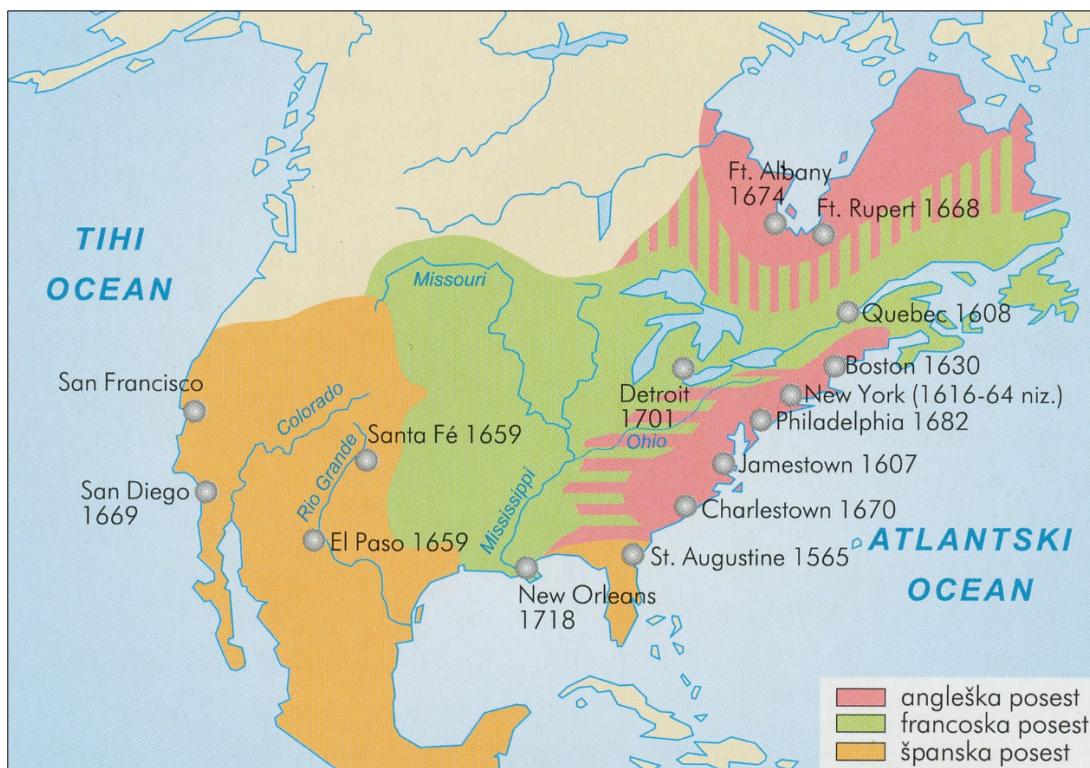
Slika 5: Nove raziskovalne poti

(Vir: Mlacic, D., Urankar, N., 2010: Zgodovina 2, str. 122. DZS. Ljubljana)

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 2 4 1 5 1 1 1 1 1 9

Slika 6: Kolonije evropskih držav v Severni Ameriki v 18. stoletju

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2012: Zgodovina 3, str. 13. DZS. Ljubljana)

Slika 7: Napoleonova osvajanja

(Vir: Brodnik, V., in drugi, 2020: Zgodovina 3, str. 33. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Slika 8: Ilirske province

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2012: Zgodovina 3, str. 26. DZS. Ljubljana)